

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 405

Instytucje w teorii i praktyce

Redaktor naukowy
Bożena Borkowska

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-542-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Anna Ząbkowicz: Instytucjonalny kontekst funkcjonowania rynku i organizacyjne formy koordynacji jako elementy nowego paradygmatu w ekonomii.....	9
Stanisław Rudolf: Budowa równowagi instytucjonalnej na poziomie ponadnarodowym na przykładzie instytucji partycypacji pracowniczej	23
Tomasz Legiędź: Formowanie się porządku społecznego w krajach transformacji z perspektywy teorii rozwoju gospodarczego D.C. Northa, J.J. Wallisa oraz B.R. Weingasta.....	38
Ewa Gruszewska: Rola instytucji nieformalnych w kształtowaniu ładu instytucjonalnego.....	55
Agnieszka Szulc: Wpływ instytucji formalnych i nieformalnych na zakres szarej strefy w Polsce.....	70
Jerzy Ząbkowicz: Egzekwowanie prawa konkurencji w UE. Kompetencje równoległe instytucji UE i państw członkowskich a zasada pomocniczości	83
Mikołaj Klimczak: Splot ekonomii, prawa i polityki w rozwoju polskich instytucji ochrony konkurencji.....	96
Janina Godłów-Legiędź: Zmiany instytucji formalnych w polskim szkolnictwie wyższym i ich konsekwencje	108
Zbigniew Jurczyk: Procesy koncentracji i monopolizacji na rynku prasy regionalnej w Polsce	127
Jakub Sukiennik: Państwowa regulacja rynku wyrobów tytoniowych: ścieżka rozwoju regulacji.....	141
Julitta Koćwin: Ochrona i edukacja konsumenta. Instytucjonalne zapobieganie działaniom nieetycznym i nieprawidłowościom w branży usług finansowych.....	157
Marcin Kępa: Nowe mechanizmy dystrybucji środków finansowych z Europejskiego Funduszu Społecznego w świetle teorii kosztów transakcyjnych.....	173
Gabriela Przesławska: Podejście instytucjonalne w okresie obecnego kryzysu gospodarczego na przykładzie koncepcji <i>path dependence</i>	184
Krzysztof G. Kron: Kontrowersje związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez Organizacje Pożytku Publicznego (OPP)	193
Wojciech Skiba: Wpływ instytucji pomocy publicznej na instrumenty polityki społecznej w obszarze aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.....	213

Adam P. Balcerzak, Michał Bernard Pietrzak: Efektywność instytucji a jakość życia w warunkach globalnej gospodarki wiedzy	238
--	-----

Summaries

Anna Ząbkowicz: Institutional context of market functioning and organizational coordination forms as elements of a new paradigm in the economics	9
Stanisław Rudolf: Construction of institutional balance at the supranational level on the example of the institution of employee participation	23
Tomasz Legiędź: Social order in transition countries: the application of a new approach by D.C. North, J.J Wallis and B.R. Weingast.....	38
Ewa Gruszewska: The role of informal institutions in the formation of institutional order.....	55
Agnieszka Szulc: Influence of formal and informal institutions into the scope of shadow economy	70
Jerzy Ząbkowicz: EU competition law enforcement. Parallel competence of EU institutions and the member states vs. the principle of subsidiarity	83
Mikołaj Klimczak: Nexus of economics, law and politics in the development of Polish institutions of competition protection.....	96
Janina Godłów-Legiędź: Changes of formal institutions in Polish higher education and their consequences	108
Zbigniew Jurczyk: The processes of concentration and monopolization on the regional press market in Poland.....	127
Jakub Sukiennik: State regulation of the tobacco market. The path of regulation development.....	141
Julitta Koćwin: Consumer protection and education – institutional prevention of unethical activities and irregularities in the financial services industry	157
Marcin Kępa: New mechanisms of distribution of financial means from the European Social Fund in the light of the theory of transaction costs	173
Gabriela Przesławska: Institutional approach in the contemporary economic crisis time on the example of <i>path dependence</i> concept	184
Krzysztof G. Kron: Controversial issues with business operations of public benefit organizations (PBOs) in Poland.....	193
Wojciech Skiba: The impact of public welfare institutions on social policy instruments in the area of vocational activation of the disabled	213
Adam P. Balcerzak, Michał Bernard Pietrzak: Institutional effectiveness vs. quality of life in the reality of global knowledge-based economy	238

Adam P. Balcerzak, Michał Bernard Pietrzak

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

e-mails: adam.balcerzak@umk.pl, michal.pietrzak@umk.pl

EFEKTYWNOŚĆ INSTYTUCJI A JAKOŚĆ ŻYCIA W WARUNKACH GLOBALNEJ GOSPODARKI WIEDZY

INSTITUTIONAL EFFECTIVENESS VS. QUALITY OF LIFE IN THE REALITY OF GLOBAL KNOWLEDGE-BASED ECONOMY

DOI: 10.15611/pn.2015.405.16

Streszczenie: Celem artykułu była próba oceny relacji pomiędzy poziomem efektywności instytucjonalnej w kontekście globalnej gospodarki wiedzy (GOW) a jakością życia mieszkańców krajów UE dla lat 2004 i 2010. Do pomiaru efektywności instytucjonalnej zaproponowano autorski miernik syntetyczny, który został skonstruowany z wykorzystaniem metody TOPSIS. Za zmienne diagnostyczne przyjęto zmienne dotyczące czterech aspektów charakteryzujących efektywność systemu instytucjonalnego w kontekście zdolności kraju do wykorzystania potencjału GOW. Dane pozyskane zostały z bazy Instytutu Frasera. Do pomiaru jakości życia mieszkańców wykorzystany został miernik Human Development Index. W analizie zastosowano analizę korelacji, który pozwoliła na identyfikację dodatniej relacji pomiędzy poziomem efektywności czynników instytucjonalnych sprzyjających wykorzystaniu potencjału GOW a jakością życia mieszkańców.

Słowa kluczowe: efektywność systemu instytucjonalnego, jakość życia, Human Development Index, globalna gospodarka oparta na wiedzy, Unia Europejska.

Summary: The purpose of the article was to evaluate the relationship between the level of institutional effectiveness in the context of global knowledge economy (KBE) and quality of life for the EU countries in the years 2004 and 2010. To measure the institutional effectiveness the authors proposed a synthetic indicator, which was constructed with the TOPSIS method. Variables concerning four aspects characterizing the institutional system in the context of the country's ability to exploit the potential of KBE were used in the research. The data were obtained from the Fraser Institute database. The Human Development Index was used as a measure of quality of life. In order to evaluate the relation between institutional effectiveness for KBE and quality of life the correlation analysis was used. It allowed to identify positive relationship between the institutional factors associated with the use of the potential of KBE on the quality of life.

Keywords: efficiency of the institutional system, quality of life, Human Development Index, global knowledge-based economy, European Union.

1. Wstęp

Przełom XX i XXI wieku był okresem znaczących przemian w funkcjonowaniu gospodarek wysoko rozwiniętych. Jedną z kluczowych charakterystyk tego czasu był wzrost ekonomicznego znaczenia zjawiska globalizacji oraz roli gospodarki opartej na wiedzy w kształtowaniu procesów wzrostu gospodarczego. Uwzględniając perspektywę instytucjonalną, zjawiska te można określić jako proces fundamentalnych zmian paradygmatu społeczno-technologicznego. Z jednej strony stwarza to duże szanse rozwojowe, z drugiej jednak wykorzystanie tych szans jest ściśle związane z adekwatnością szeregu uwarunkowań instytucjonalnych do tych nowych warunków (zob. [North 1994]). W tym kontekście celem artykułu jest próba oceny relacji pomiędzy poziomem efektywności instytucjonalnej w kontekście globalnej gospodarki wiedzy (GOW) a jakością życia mieszkańców krajów UE dla lat 2004 i 2010.

Dążąc do realizacji tak zdefiniowanego celu, w pierwszej części artykułu zaproponowano autorski miernik pozwalający w syntetyczny sposób zoperacjonalizować pojęcie efektywności systemów instytucjonalnych w kontekście zdolności kraju do wykorzystania potencjału GOW. Definiując efektywność instytucjonalną, wykorzystano teorię kosztów transakcyjnych. Przyjęto założenie, że system instytucjonalny uznawany jest za efektywny, gdy sprzyja niskiemu poziomowi kosztów transakcyjnych. Do oceny poziomu jakości życia mieszkańców wykorzystano wskaźnik Human Development Index. W drugiej części artykułu przeprowadzona została analiza porównawcza pomiędzy efektywnością instytucjonalną krajów członkowskich UE a poziomem życia ich mieszkańców. Badanie empiryczne przedstawione w tej części nawiązuje do analizy empirycznej autorów przedstawionej w pracy Balcerzak i Pietrzak [2015, s. 71–91].

2. Efektywność instytucji w warunkach globalnej gospodarki wiedzy

Koncepcja globalnej gospodarki opartej na wiedzy (GOW), nabierająca znaczenia od początku lat 90. XX wieku, powstała w związku ze zmieniającymi się charakterystykami współczesnych wysoko rozwiniętych gospodarek. Zasadniczym wyznacznikiem GOW jest wskazanie na zmieniające się główne determinanty wzrostu gospodarczego w warunkach globalizacji w odniesieniu do krajów najwyżej rozwiniętych, w porównaniu ze stanem typowym dla gospodarki industrialnej, która dominowała niemal od początku rewolucji przemysłowej. W odróżnieniu od minionych stuleci, gdzie procesy wzrostu były zdeterminowane głównie przez stałe efekty skali w warunkach zmian zasobów kapitału rzeczowego, w przypadku krajów wysoko rozwiniętych w XXI wieku czynniki te mogą co najwyżej stanowić warunek niezbędny, nie zaś wystarczający do utrzymania wysokiej dynamiki.

Zjawisko to na gruncie empirycznym zostało dostrzeżone w ostatniej dekadzie ubiegłego wieku, gdzie obserwacja wyników gospodarczych krajów rozwiniętych ukazała istotną zmianę w odniesieniu do procesów rozwojowych. Do połowy lat 80. XX wieku w przypadku krajów rozwiniętych występował proces konwergencji tempa wzrostu produktywności. Zjawisko to zanikło na początku lat 90., gdzie część krajów najwyżej rozwiniętych była w stanie znacząco podnieść swoje makroekonomiczne tempo wzrostu produktywności, natomiast pozostała grupa pozostała na starej ścieżce wzrostu (zob. [Bassanini, Scarpetta, Visco 2000]). Zjawisko to trudno jest wyjaśnić nie tylko na gruncie neoklasycznych modeli wzrostu gospodarczego, gdzie kraje o zbliżonym dostępie do kapitału rzeczowo-finansowego i jakości kapitału ludzkiego na podobnym poziomie, w warunkach relatywnie sprawnie działających mechanizmów rynkowych, powinny należeć do jednego klubu konwergencyjnego (zob. [Welfe (red.) 2007; Tokarski 2005]). Także modele zaliczane do teorii endogenicznego wzrostu gospodarczego nie dostarczały w pełni satysfakcjonującego wyjaśnienia omawianego zjawiska.

Badania realizowane w odniesieniu do krajów OECD wykazały, iż wykorzystanie kapitału wiedzy (szerzej [Balcerzak 2008, s. 139–154]), które stanowi klucz do rozwoju w warunkach GOW, w znacznej mierze zależy od efektywnych regulacji oraz charakterystyk instytucjonalnych poszczególnych krajów (zob. szerzej [Balcerzak 2009a, s. 713–742; Okoń-Horodyńska (red.) 1998; Okoń-Horodyńska, Piech (red.) 2006]). Czynniki te wpływają istotnie na możliwości podmiotów rynkowych do szybkiej adaptacji w warunkach dynamicznie zmieniających się technologii oraz pojawiania się nowych idei w sferze organizacji, wytwarzania i kreowania produktów [Balcerzak 2009b, s. 3–22; Balcerzak, Rogalska 2008, s. 71–87; Piech (red.) 2007]. Badania OECD potwierdziły rosnące znaczenie czynników instytucjonalnych wpływających na wysokość kosztów transakcyjnych, które oddziałując na poziom przedsiębiorczości oraz presji konkurencyjnej, mają wpływ na liczbę podmiotów gospodarczych zdolnych do efektywnego wykorzystania wiedzy i osiągnięcia kolejnych przełomów technologicznych. W realiach GOW jest to warunek utrzymania wysokiego tempa wzrostu produktywności w przypadku liderów gospodarczych (zob. [Bassanini, Scarpetta, Hemmings 2001]). Bazując na empirycznych badaniach OECD [2001] oraz dorobku ekonomii kosztów transakcyjnych (zob. [North 1994; Williamson 1985; Atkeson, Kohoe 2007; Eliasson, Johansson, Tayma 2004]), można wskazać następujące segmenty narodowych systemów instytucjonalnych, które w kontekście GOW wpływają na tempo wzrostu produktywności¹:

a) Efektywność regulacji prawnych nastawionych na wspieranie przedsiębiorczości – wysoki poziom przedsiębiorczości sprzyja zwiększeniu podaży przedsiębiorstw o wysokim potencjale rozwojowym (zob. [McKinsey Global Institute 2001]).

¹ Znacznie bardziej szczegółowe omówienie badań, na podstawie których dokonano wyboru wskazanych segmentów ładu instytucjonalnego jako kluczowych dla wykorzystania potencjału GOW, dostępne jest w pracach [Balcerzak 2015, s. 51–63; Balcerzak, Pietrzak 2014].

b) Instytucje prawa sprzyjające utrzymaniu niskiego poziomu kosztów transakcyjnych i wysokiej efektywności mechanizmu rynkowego – sprzyjają eliminacji barier dla dyfuzji nowoczesnych rozwiązań organizacyjnych, których rozpowszechnienie w gospodarce jest niezbędne do podniesienia tempa wzrostu (zob. [McKinsey Global Institute 2002a]).

c) Konkurencyjność otoczenia oraz efektywność rynków pracy – wysoki poziom presji konkurencyjnej sprzyja zjawisku schumpeterowskiej kreatywnej destrukcji oraz podnosi tempo dyfuzji najbardziej efektywnych rozwiązań technologicznych (zob. [McKinsey Global Institute 2002b]).

d) Instytucje rynku finansowego jako stymulator rozwoju przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu – rozwinięte i relatywnie efektywne rynki finansowe sprzyjają szybszej realokacji zasobów kapitałowych z branż o niskiej dynamice do nowych sektorów o wysokim potencjale rozwojowym [OECD 2001; Balcerzak 2009c, s. 30–39]).

3. Pomiar efektywności instytucji

Z przeprowadzonej powyżej analizy wynika, że problem empirycznej analizy efektywności czynników instytucjonalnych w kontekście GOW należy traktować jako zjawisko wielowymiarowe (por. [Zielenkiewicz 2014, s. 21–38]). Z tego względu w niniejszym badaniu wykorzystana została metoda TOPSIS, która pozwala na wielowymiarowe ujęcie zjawiska efektywności instytucjonalnej. W metodzie TOPSIS obiekty porównywane są zarówno ze wzorcem, jak i antywzorcem, natomiast taksonomiczny miernik rozwoju określany jest jako podobieństwo do rozwiązania idealnego. W metodzie tej miernik rozwoju opisujący wybrany aspekt badanego zjawiska uzyskuje się poprzez wyznaczenie miary uwzględniającej jego bliskość do wzorca oraz odległość od antywzorca. Ostateczną wartość syntetycznego miernika otrzymuje się jako średnią arytmetyczną mierników uzyskanych dla poszczególnych aspektów².

Badanie zostało przeprowadzone dla 24 krajów Unii Europejskiej w latach 2004–2010³. Wykorzystano dane szczegółowe z bazy Instytutu Frasera, tworzonej na potrzeby corocznego badania raportu Wolność Gospodarcza Świata⁴. Zbiór potencjalnych zmiennych diagnostycznych opisujących cztery uprzednio wskazane segmenty ładu instytucjonalnego, które mają kluczowe znaczenie dla wykorzystania potencjału GOW, przedstawiony został w tabeli 1.

² Szczegółowe omówienie procedury analizy wielowymiarowej z wykorzystaniem metody TOPSIS dostępne jest w pracy [Balcerzak, Pietrzak 2014].

³ Ze względu na braki danych z analizy wykluczono Luksemburg, Maltę, Cypr. Dodatkowo w badaniu nie uwzględniono Chorwacji, gdyż stała się ona członkiem UE dopiero w 2013 roku.

⁴ <http://www.freetheworld.com/reports.html> (1.10.2014).

Tabela 1. Zbiór potencjalnych zmiennych diagnostycznych dla wybranych aspektów

A_1 – Regulacje prawne nastawione na wspieranie przedsiębiorczości
X_1^1 – administracyjne ograniczenia i wymagania dla prowadzenia biznesu
X_2^1 – koszty związane z realizacją wymogów biurokratycznych prowadzenia działalności gospodarczej
X_3^1 – koszty rozpoczęcia nowej działalności gospodarczej
X_4^1 – dodatkowe koszty opłat niezbędnych do prowadzenia działalności gospodarczej, koszty łąpoków i spełniania nieformalnych wymogów
X_5^1 – ograniczenia związane z licencjonowaniem działalności gospodarczej
A_2 – Instytucje prawa sprzyjające utrzymaniu niskiego poziomu kosztów transakcyjnych i wysokiej efektywności mechanizmu rynkowego
X_1^2 – koszty obsługi systemu podatkowego
X_2^2 – niezależność systemu sądowego
X_3^2 – bezstronność systemu sądowego
X_4^2 – ochrona praw własności
X_5^2 – integralność systemu sądowego
X_6^2 – dochodzenie prawne realizacji kontraktu
X_7^2 – regulacje i ograniczenia sprzedaży nieruchomości
A_3 – Konkurencyjność otoczenia oraz efektywność rynków pracy
X_1^3 – dochody państwa z podatków związanych z handlem międzynarodowym
X_2^3 – średni poziom taryf podatkowych związanych z handlem międzynarodowym
X_3^3 – odchylenie standardowe poziomu taryf podatkowych związanych z handlem międzynarodowym
X_4^3 – pozataryfowe bariery w handlu
X_5^3 – koszty spełniania wymogów w handlu zagranicznym
X_6^3 – bariery regulacyjne w handlu międzynarodowym
X_7^3 – ograniczenia dla posiadania własności przez podmioty zagraniczne
X_8^3 – kontrola nad kapitałami
X_9^3 – kontrola nad przepływami kapitału i ludzi
X_{10}^3 – regulacje związane z zatrudnieniem pracownika oraz konsekwencje ekonomiczne istnienia płacy minimalnej
X_{11}^3 – ograniczenia swobody zawierania umów o pracę
X_{12}^3 – stopień scentralizowania negocjacji płacowych
X_{13}^3 – regulacje i ograniczenia dotyczące długości czasu pracy
X_{14}^3 – koszty rozwiązania umowy o pracę
A_4 – Instytucje rynku finansowego jako stymulator rozwoju przedsiębiorstw o wysokim potencjale wzrostu
X_1^4 – regulacja własności sektora bankowego
X_2^4 – dostępność sektora prywatnego do kredytu bankowego
X_3^4 – kontrola administracyjna nad poziomami stóp procentowych

Źródło: opracowanie własne.

Ze względu na kryteria jakości potencjalnych zmiennych diagnostycznych odnoszące się do minimalnego akceptowalnego poziomu zmienności (współczynnik zmienności $V > 0,2$) konieczne było wyeliminowanie następujących potencjalnych czynników: X_5^1 , X_6^1 , X_7^1 , X_8^1 , X_9^1 , X_{10}^1 , X_{11}^1 , X_{12}^1 , X_{13}^1 , X_{14}^1 , X_3^2 . Następnie zmienne diagnostyczne zostały znormalizowane klasyczną formułą standaryzacyjną. W ostatnim etapie badania wyznaczono wzorzec oraz antywzorzec rozwoju, przyjmując minimalne

oraz maksymalne wartości zmiennych w latach 2004–2010. Dzięki temu uzyskano stałe wartości wzorca i antywzorca dla całego okresu badania, co było warunkiem zdynamizowania badania i uzyskania szeregów niezbędnych do przeprowadzania analizy porównawczej.

Bazując na metryce euklidesowej, wyznaczono odległości od wzorca i antywzorca dla każdego z czterech aspektów, co umożliwiło obliczenie wartości cząstkowego taksonomicznego miernika rozwoju dla każdego z nich. Wartości taksonomicznego miernika rozwoju świadczącego o poziomie efektywności instytucjonalnej obliczono jako średnią arytmetyczną na podstawie czterech, otrzymanych wcześniej, mierników cząstkowych. Otrzymane wyniki dla lat 2004 i 2010 zamieszczono w tabeli 2⁵.

Tabela 2. Wartości taksonomicznego miernika efektywności instytucjonalnej w kontekście wykorzystania potencjału globalnej gospodarki wiedzy dla roku 2004 i 2010

2004		2010	
Kraj	TMR	Kraj	TMR
Dania	0,792	Dania	0,843
Finlandia	0,775	Finlandia	0,812
Wielka Brytania	0,734	Szwecja	0,792
Irlandia	0,726	Estonia	0,746
Holandia	0,702	Holandia	0,720
Szwecja	0,696	Wielka Brytania	0,703
Austria	0,655	Belgia	0,679
Estonia	0,625	Irlandia	0,649
Francja	0,624	Austria	0,645
Belgia	0,623	Francja	0,635
Niemcy	0,596	Węgry	0,584
Czechy	0,591	Niemcy	0,578
Węgry	0,575	Hiszpania	0,548
Hiszpania	0,540	Czechy	0,534
Słowacja	0,530	Łotwa	0,533
Portugalia	0,528	Rumunia	0,532
Słowenia	0,503	Słowacja	0,525
Łotwa	0,495	Bułgaria	0,517
Polska	0,468	Litwa	0,504
Włochy	0,467	Włochy	0,500
Litwa	0,465	Portugalia	0,480
Bułgaria	0,457	Polska	0,467
Grecja	0,450	Słowenia	0,441
Rumunia	0,409	Grecja	0,365

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych z bazy Instytutu Frasera: <http://www.freetheworld.com/reports.html> (1.10.2014).

⁵ Wartości wzorca oraz antywzorca przyjęto na podstawie wartości maksymalnych i minimalnych zmiennych z okresów 2004 i 2010. Przyjęte wzorce obowiązywały dla obydwu okresów, co pozwoliło na porównanie otrzymanych wyników.

4. Analiza porównawcza efektywności instytucjonalnej oraz jakości życia dla krajów UE

W celu oceny jakości życia mieszkańców w przypadku krajów Unii Europejskiej wykorzystania została metodologia Human Development Index, przedstawiona po raz pierwszy w pracy *Human Development Report* w 1990 roku (zob. [United Nations Development Programme 1990]). Miernik HDI bazuje na trzech czynnikach kształtujących dobrobyt: PKB per capita, poziomie edukacji w kraju oraz poziomie zdrowia mieszkańców. Miernik ten pomimo swej prostoty i wielu mankamentów pozwala na ograniczenie znaczenia podstawowych wad mierzenia dobrobytu z wykorzystaniem samego PKB⁶. Wartości miernika HDI dla lat 2004 i 2010 przedstawiono w tabeli 3.

Na podstawie wartości miernika TMR oraz miernika HDI przeprowadzono ranking krajów UE pod względem poziomu efektywności instytucjonalnej oraz jakości życia mieszkańców (tab. 2 oraz tab. 3), co pozwoliło na wykonanie analizy porównawczej dla wybranych krajów członkowskich.

Analiza tabel 2 i 3 pozwala dostrzec podobieństwo wartości mierników oraz zajmowanych przez kraje miejsc w rankingu, zarówno pomiędzy miernikami TMR, jak i HDI, dla lat 2004 i 2010. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona dla poziomu efektywności instytucjonalnej w latach 2004 oraz 2010 wynosi 0,891. Natomiast korelacja wartości miernika HDI dla lat 2004 oraz 2010 wynosi 0,993. Tak wysokie wartości zależności korelacyjnej wskazują na możliwość wyodrębnienia jednorodnych grup krajów UE zarówno pod względem efektywności instytucjonalnej, jak i jakości życia mieszkańców. Dodatkowo wartość współczynnika korelacji liniowej pomiędzy miernikiem TMR a miernikiem HDI wyniosła 0,751 w 2004 roku oraz 0,512 w 2010 roku.

Analizując wartości mierników TMR oraz HDI dla poszczególnych krajów, można stwierdzić, że najwyższe wartości zarówno w 2004, jak i w 2010 roku osiągają Dania, Finlandia, Szwecja, Wielka Brytania, Irlandia i Holandia. Jeśli wyliczyć Hiszpanię, Portugalię, Włochy oraz Grecję, w rankingu przodują kolejne kraje, które należały do Unii Europejskiej przed 2004 rokiem: Austria, Francja, Niemcy oraz Belgia.

W przypadku krajów południowych – Hiszpanii, Portugalii, Włoch oraz Grecji – zauważalny jest znacznie niższy poziom efektywności systemów instytucjonalnych w kontekście GOW oraz niższa jakość życia. W krajach tych występuje obecnie wyhamowanie gospodarcze, które wraz ze słabą sytuacją finansów publicznych może doprowadzić te kraje do bankructwa.

⁶ Krytyka metodologii HDI jest dostępna w pracach [Kovacevic 2010; Klugman, Rodriguez, Choi 2011]. Z kolei bardzo szerokie omówienie wad posługiwania się wyłącznie PKB do mierzenia dobrobytu można znaleźć w pracy [Stiglitz, Sen, Fitoussi 2010].

Tabela 3. Wartości HDI w krajach Unii Europejskiej dla roku 2004 i 2010*

2004		2010	
Kraj	HDI	Kraj	HDI
Irlandia	0,885	Niemcy	0,904
Holandia	0,884	Holandia	0,904
Dania	0,883	Irlandia	0,899
Szwecja	0,883	Dania	0,898
Wielka Brytania	0,883	Szwecja	0,895
Niemcy	0,881	Wielka Brytania	0,895
Belgia	0,862	Francja	0,879
Finlandia	0,862	Austria	0,877
Francja	0,857	Belgia	0,877
Włochy	0,852	Finlandia	0,877
Słowenia	0,851	Słowenia	0,873
Austria	0,845	Włochy	0,869
Grecja	0,839	Hiszpania	0,864
Hiszpania	0,838	Czechy	0,858
Czechy	0,834	Grecja	0,856
Estonia	0,811	Estonia	0,830
Węgry	0,799	Litwa	0,829
Litwa	0,798	Polska	0,826
Polska	0,798	Słowacja	0,826
Słowacja	0,796	Węgry	0,817
Portugalia	0,786	Portugalia	0,816
Łotwa	0,777	Łotwa	0,809
Bułgaria	0,744	Rumunia	0,779
Rumunia	0,742	Bułgaria	0,773

*Wartości miernika obliczone zostały przez Human Development Report Office zgodnie z metodologią obowiązującą w 2014 roku (zob. [United Nations Development Programme 2014a; 2014b]).

Źródło: dane pozyskane od Human Development Report Office, United Nations Development Programme zgodnie z metodologią zawartą w pracach United Nations Development Programme [2014 a; 2014b].

Dalsze miejsca w rankingu oraz niższe wartości mierników TMR oraz HDI posiadają kraje, które przystąpiły do Unii Europejskiej po 2004 roku. W tej grupie pod względem efektywności instytucjonalnej przodują kraje nadbałtyckie: Estonia, Litwa oraz Łotwa. Spowodowane może to być czerpaniem wzorców instytucjonalnych od bliskich geograficznie i kulturowo (szczególnie w przypadku Estonii) krajów skandynawskich. Znacznie słabiej zarówno pod względem zaawansowania systemów instytucjonalnych, jak i jakości życia mieszkańców wypadają kraje Europy Środkowej: Węgry, Polska, Czechy, Słowacja i Słowenia.

Najlepsze pozycje wraz z Grecją zajmowały w 2004 roku Bułgaria i Rumunia, które zostały włączone do struktur wspólnoty dopiero w 2007 roku. Należy zwrócić

uwagę na bardzo słabą sytuację w przypadku Grecji. W 2010 roku Grecja zajmuje przedostatnie miejsce pod względem rozwoju systemu instytucjonalnego oraz ostatnie miejsce ze względu na jakość życia. Biorąc pod uwagę, że Grecja obecnie znajduje się w poważnym kryzysie gospodarczym połączonym z załamaniem finansów publicznych, sytuacja ta na przestrzeni lat może się jeszcze pogorszyć.

Otrzymane wartości współczynników korelacji pozwalają na postawienie hipotezy badawczej o dodatniej zależności pomiędzy poziomem efektywności instytucjonalnej a jakością życia mieszkańców dla krajów Unii Europejskiej. Kolejnym krokiem analizy powinna być próba ilościowego badania zależności ujętej w hipotezie za pomocą dynamicznego modelu panelowego.

5. Zakończenie

W artykule poruszone zostało zagadnienie efektywności systemów instytucjonalnych oraz jakości życia mieszkańców krajów Unii Europejskiej. Czynniki instytucjonalne powinny stanowić istotną determinantę w formowaniu podstaw efektywnej polityki gospodarczej. Wysoki poziom efektywności instytucjonalnej sprzyja wykorzystaniu makroekonomicznego potencjału związanego z gwałtownymi zmianami technologicznymi w ramach GOW i powinien prowadzić do podwyższenia jakości życia.

Do pomiaru efektywności instytucjonalnej w kontekście GOW zaproponowano autorski miernik syntetyczny. Wartości miernika policzone zostały na podstawie wybranych arbitralnie determinant efektywności instytucjonalnej w realiach GOW. Tym samym, interpretując wyniki przeprowadzonego badania, należy pamiętać, iż nie ujmuje ono wszystkich elementów ładu instytucjonalnego w badanych krajach. Badanie to koncentruje się wyłącznie na wybranych czynnikach instytucjonalnych, które mają zasadnicze znaczenie w kontekście zdolności danego kraju do wykorzystania potencjału GOW.

Celem artykułu była próba oceny relacji pomiędzy poziomem efektywności instytucjonalnej w kontekście globalnej gospodarki wiedzy (GOW) a jakością życia mieszkańców dla krajów UE dla lat 2004 i 2010. Otrzymane wyniki pozwoliły na sformułowanie hipotezy badawczej o dodatniej zależności pomiędzy badanymi kategoriami ekonomicznymi. Przeprowadzone badanie potwierdza, iż świadomość znaczenia czynników instytucjonalnych w kształtowaniu procesów gospodarczych powinna być istotna zarówno dla ekonomistów akademickich, jak i decydentów gospodarczych.

Literatura

- Atkeson A., Kohoe P., 2007, *Modeling the transition to a New Economy: lessons from two technological revolutions*, American Economic Review, vol. 97, no. 1.
- Balcerzak A.P., 2008, *Ekonomiczne konsekwencje intensyfikacji powiązań sieciowych w gospodarce globalnej*, Acta Universitatis Nicolai Copernici – Oeconomia, nr XXXVIII.
- Balcerzak A.P., 2009a, *Efektywność systemu instytucjonalnego a potencjał gospodarki opartej na wiedzy*, Ekonomista, nr 6.
- Balcerzak A.P., 2009b, *Wiedza i innowacje jako kluczowy czynnik rozwoju gospodarczego w XXI wieku*, [w:] *Kapitał intelektualny i jego ochrona*, red. E. Okoń-Horodyńska, R. Wiśła, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
- Balcerzak A.P., 2009c, *Structure of Financial Systems and Development of Innovative Enterprises with High Grow Potential*, Research Papers of Wrocław University of Economics – Global Challenges and Policies of the European Union – Consequences for the “New Member States”, tom 59.
- Balcerzak A.P., 2015, *Wielowymiarowa analiza efektywności instytucjonalnej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w relacji do standardów OECD*, Optimum. Studia Ekonomiczne, vol. 1(73).
- Balcerzak A.P., Rogalska E., 2008, *Ochrona praw własności intelektualnej w warunkach nowej gospodarki*, Oeconomia i Prawo, Własność i kontrola w teorii i praktyce, cz. 2, tom 4.
- Balcerzak A.P., Pietrzak M.B., 2014, *Efektywność instytucjonalna krajów Unii Europejskiej w kontekście globalnej gospodarki opartej na wiedzy*, Institute of Economic Research Working Papers no. 17/2014, Indexed in RePEcEconPapers: http://econpapers.repec.org/paper/peswpaper/2014_3a-no17.htm.
- Balcerzak A.P., Pietrzak M.B., 2015, *Wpływ efektywności instytucji na jakość życia w Unii Europejskiej. Badanie panelowe dla lat 2004–2010*, Przegląd Statystyczny, vol. 62(1).
- Bassanini A., Scarpetta S., Hemmings P., 2001, *Economic Growth: The Role of Policies and Institutions. Panel Data Evidence From OECD Countries*, OECD Economics Department Working Papers no. 283, ECO/WKP(2001)9.
- Bassanini A., Scarpetta S., Visco I., 2000, *Knowledge, Technology and Economic Growth: Recent Evidence from OECD Countries*, OECD Economics Department Working Papers no. 259, ECO/WKP(2000)32.
- Eliasson G., Johansson D., Tayma E., 2004, *Simulating the New Economy*, Structural Change and Economic Dynamics, vol. 15.
- Klugman J., Rodriguez F., Choi H., 2011, *HDI 2010: New Controversies, Old Critiques*, Human Development Research Paper, United Nations Development Programme.
- Kovacevic M., 2010, *Review of HDI Critiques and Potential Improvements*, Human Development Research Paper, United Nations Development Programme.
- McKinsey Global Institute 2001, *US Productivity Growth 1995–2000. Understanding the Contribution of Information Technology Relative to Other Factors*, McKinsey Global Institute, Washington D.C.
- McKinsey Global Institute 2002a, *How IT Enables Productivity Growth. The US Experience Across Three Sectors in the 1990s*, McKinsey Global Institute, High Tech Practice, Business Technology Office, San Francisco.
- McKinsey Global Institute 2002b, *Reaching Higher Productivity Growth in France and Germany*, McKinsey Global Institute.
- North D.C., 1994, *Institutions and Productivity in History*, Economic History 9411003, EconWPA.
- OECD 2001, *The New Economy. Beyond the Hype*, OECD Paris.
- Okoń-Horodyńska E. (red.), 1998, *Instytucjonalizacja aktywności ekonomicznej w gospodarce światowej w układach narodowym, regionalnym i globalnym*, Wydawnictwo Uczelniane Akademii Ekonomicznej im. K. Adamieckiego, Katowice.

- Okoń-Horodyńska E., Piech K. (red.), 2006, *Unia Europejska w kontekście strategii lizbońskiej oraz gospodarki i społeczeństwa wiedzy w Polsce*, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa.
- Piech K. (red.), 2007, *Knowledge and Innovation Processes in Central and East European Economies*, Knowledge & Innovation Institute, Warsaw.
- Stiglitz J.E., Sen A., Fitoussi J.P., 2010, *Mismeasuring Our Lives: Why GDP Doesn't Add Up*, The New Press, New York–London.
- Tokarski T., 2005, *Wybrane modele podażowych czynników wzrostu gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- United Nations Development Programme 1990, *Human Development Report*, Human Development Research Paper.
- United Nations Development Programme 2014a, *Human Development Report*, Human Development Research Paper.
- United Nations Development Programme 2014b, *Technical Notes*, Human Development Research Paper.
- Welfe W. (red.), 2007, *Gospodarka oparta na wiedzy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Williamson O.E., 1985, *The Economic Institutions of Capitalism. Firms, Markets, Relational Contracting*, The Free Press, a division of Simon&Schuster Inc.
- Zielenkiewicz M., 2014, *Institutional environment in the context of development of sustainable society in the European Union countries*, Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy, vol. 9(1).